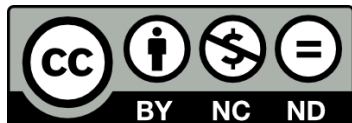

Θεατρική Αγωγή για Έκφραση και Επικοινωνία

Ενότητα 3: Κινητική αντίληψη και ευαισθησία –
Απελευθέρωση της σωματικής έκφρασης

Ευαγγελία Παπαγεωργίου
Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

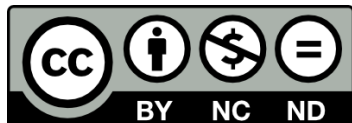
Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Κινητική αντίληψη και ευαισθησία – Απελευθέρωση της σωματικής έκφρασης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η ανάπτυξη ικανοτήτων ελεύθερης κίνησης.
2. Προτεινόμενες δράσεις/ασκήσεις/παιχνίδια.

Σκοποί ενότητας

1. Οι φοιτητές/τριες να εξασκήσουν την κίνηση για να αναπτύξουν σωματικό συντονισμό και ευλυγισία.
2. Να ανταποκριθούν σε διάφορα ερεθίσματα.
3. Να μάθουν να είναι αυθόρμητοι στις κινήσεις τους.
4. Να χρησιμοποιούν την κίνηση για να φέρουν σε πέρας έναν συγκεκριμένο σκοπό.
5. Να χρησιμοποιούν την κίνηση για να αποδώσουν την ηλικία και τη σωματική κατάσταση ενός θεατρικού χαρακτήρα.

Σκοποί ενότητας (συνέχεια)

6. Να χρησιμοποιούν την κίνηση για να αποδώσουν τη διάθεση και τα συναισθήματα του θεατρικού χαρακτήρα.
7. Να παραδέχονται σαν κάτι σημαντικό την έκφραση των συναισθημάτων, των δικών τους και των άλλων.
8. Να αναπτύξουν μια σειρά συγκινησιακές εκφράσεις για να "φιλοτεχνήσουν" τα συναισθήματα των χαρακτήρων, έτσι όπως πηγάζουν από την εμπειρία της στιγμής εκείνης.
9. Να μάθουν να συγκεντρώνονται σε αντικείμενα, καταστάσεις, δράσεις και συναισθήματα άλλων θεατρικών χαρακτήρων.
10. Να μάθουν να εστιάζουν στο πώς θα κατορθώσει ο χαρακτήρας να φτάσει έναν ειδικό στόχο μέσω της κίνησης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**Η ανάπτυξη ικανοτήτων ελεύθερης
κίνησης.**

Η κινησιακή αντίληψη και ευαισθησία

- Είναι η δυνατότητα που έχει το άτομο να συλλαμβάνει εικόνες με το μυαλό του και να τις αποδίδει μέσα από τις κινήσεις του σώματός του.

Η ελεύθερη κίνηση μέσα από τα παιχνίδια της ενότητας

Σε αυτή την ενότητα, οι ασκήσεις και τα παιχνίδια:

- Θα ενδυναμώσουν την αίσθηση συνοχής και θα αυξήσουν την αλληλοεμπιστοσύνη.
- Θα ασκήσουν τους/τις φοιτητές/τριες στη σωματική εκφραστική δεξιότητα, με κάθε είδος κίνησης.
- Απαιτούν από τους/τις φοιτητές/τριες μεγάλο βαθμό συγκέντρωσης.
- Θα τους/τις βοηθήσουν να αισθανθούν άνετα και απλά, κινώντας το σώμα τους με κάθε τρόπο, μορφή και σχήμα, χωρίς να ντρέπονται για τις κινήσεις τους.
- Θα βοηθήσουν τους παίκτες/τριες να κινούνται αυθόρμητα και να βρίσκονται σε κινητική ετοιμότητα, χρησιμοποιώντας το σώμα σαν εργαλείο επικοινωνίας με στόχο τη δημιουργία.

Οι μνήμες των αισθήσεων στο Θεατρικό παιχνίδι

- Τα παιχνίδια σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να ξυπνούν τις μνήμες των αισθήσεων και την ικανότητα να αποδίδει κανείς τις εικόνες που συνδέονται με αυτές τις μνήμες, να αποδίδει τις λεπτομέρειες των συγκινήσεων. Ο παίκτης/η παίκτρια θα μάθει να "παίζει" δράσεις που με φυσικό τρόπο θα παράγουν αληθινά συναισθήματα. Όσο ο παίκτης προσπαθεί να επικοινωνήσει, δεν υπάρχουν σωστές και λάθος κινήσεις ή συναισθήματα. Πρέπει να κάνει απλά πράγματα, ό,τι είναι αληθινό γι' αυτόν, εντελώς αυθόρμητα. Σημαντικό, επίσης, οι παίκτες να παίρνουν ρίσκα και να υποβοηθούν τις προσπάθειες των άλλων.

Ομάδα και διάδραση

- Οι ομαδικές ασκήσεις προϋποθέτουν διάδραση ανάμεσα στα πρόσωπα.
- Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στοιχεία που αναλύθηκαν παραπάνω, η διαδικασία της δημιουργικότητας θα αφορά μία ολόκληρη ομάδα.

Τα οφέλη των παιδιών από το Θεατρικό παιχνίδι

- Η σωματική γλώσσα, συχνά, μας μιλά για τα συναισθήματα των παιδιών καλύτερα από ό,τι οι λέξεις μπορούν να το κάνουν. Τα παιδιά, με το θεατρικό παιχνίδι, αποκτούν την ικανότητα ανάγνωσης των αισθημάτων των άλλων σε σημείο να μπορούν να τα συμμερίζονται. Τα θεατρικά παιχνίδια βοηθούν τα παιδιά να επεξεργάζονται και να ξεπερνούν δικούς τους φόβους και να χρησιμοποιούν τις δικές τους σχετικές περιοχές συγκινήσεων και συναισθημάτων.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**Προτεινόμενες
δράσεις/ασκήσεις/παιχνίδια.**

Η περιγραφή των δράσεων - ασκήσεων

- Ακολουθούν οι δράσεις/ασκήσεις, στις οποίες οι συμμετέχοντες/ουσες δε θα πρέπει να προσπαθούν να πείσουν τους άλλους για το αποτέλεσμα, αλλά να φροντίσουν να νιώσουν σίγουροι για τον εαυτό τους. Έπειτα, θα ακολουθήσει η κριτική σκέψη των δράσεων, ο αναστοχασμός και τα πρώτα συμπεράσματα. Επομένως, οι φοιτητές/τριες κατά τη διάρκεια της άσκησης θα πρέπει να είναι πλήρως συγκεντρωμένοι σε αυτό που κάνουν.

Το κίνητρο στον αυτοσχεδιασμό

- Στο θέατρο και στον αυτοσχεδιασμό κάποιος καλείται να υποδυθεί ιδιότητες κάποιου άλλου προσώπου. Κάτω από κάθε κορμό αυτοσχεδιασμού είναι το κίνητρο. Ο παίκτης/η παίκτρια προσπαθεί μέσω των κινήσεων να μεταδώσει τα συναισθήματά του, τον χαρακτήρα που υποδύεται και τις πράξεις του. Άλλωστε, το πρόσωπο, οι στάσεις του σώματός μας, οι κινήσεις χεριών και ποδιών, ο τρόπος που στεκόμαστε ή κινούμαστε ή κινούμε τα μέλη μας δείχνουν τα συναισθήματά μας.

Σημαντική επισήμανση

- Οι φοιτητές/τριες θα δέχονται κάθε φορά ένα νέο ερέθισμα στο οποίο θα πρέπει να ανταποκριθούν κινησιακά για να το αποδώσουν. Καθώς στόχο αποτελεί η σωματική έκφραση, τα παιχνίδια θα ξεκινήσουν με απλά πράγματα, δηλαδή με τη μίμηση στοιχείων και ενεργειών παρμένων από το φυσικό κόσμο. Οι φοιτητές/τριες καλούνται να δράσουν με όλο τους το είναι και, ανά διαστήματα, να αποστασιοποιούνται από αυτό που κάνουν.

Μπάλα Θάλασσας

- Φανταστείτε ότι παίρνετε μια μεγάλη μπάλα θαλάσσης και την πετάτε ψηλά. Τρέχετε από κάτω της για να την πιάσετε. Προσοχή να μη συγκρουστείτε με τους άλλους. Να την πιάνετε πριν πέσει στο πάτωμα. Μετά, δοκιμάστε να την πιάσετε με το ένα και μετά με το άλλο χέρι, ύστερα να κάνετε κεφαλιά, μετά να την παίζετε με τον ώμο σας και κατόπιν με το γόνατο. Δοκιμάστε και με την πλάτη, με το στήθος, με ένα πόδι. Δοκιμάζοντας όλες αυτές τις παραλλαγές να σκεφτόσαστε: πόσο βαριά είναι, τι χρώμα έχει, πόσο μεγάλη είναι, πόσο ψηλά πάει, πόση δύναμη πρέπει να βάλετε για να την πετάξετε ψηλά.

Κινήσεις

Αντιδράστε ανάλογα με το ερέθισμα που ακούτε.
"Γίνετε" το υλικό αυτό που σας υποδεικνύεται
και κινηθείτε με τον τρόπο που το υλικό κινείται.

α) Λάστιχο που απλώνει και μαζεύει.

β) Φύλλο χαρτί καρφитσωμένο στον τοίχο, μετά
φυσάει δυνατός αέρας και το παρασέρνει.

γ) Χελώνα μέσα στο καβούκι της, μετά σιγά - σιγά
βγάζει τα πόδια και το κεφάλι και αρχίζει να
κινείται.

Φωτιά

- Γίνετε φωτιά, κινηθείτε σαν τους διαφορετικούς τύπους φωτιάς που θα ακούτε να σας δίνονται σαν ερέθισμα.
 - α) Σπίρτο που το ανάβουν.
 - β) Μικρή φωτιά με υγρά ξύλα που καπνίζουν.
 - γ) Φωτιά μεγάλη στο τζάκι.
 - δ) Πυρκαγιά.

Νερό

- Γίνετε νερό. Κινηθείτε ανάλογα με τις διάφορες εκδοχές που θα ακούτε.
 - α) Ακίνητο νερό σε μια λεκάνη.
 - β) Βροχή.
 - γ) Καταρράκτης.
 - δ) Κύμα του ωκεανού.
 - ε) Δίνη.
 - στ) Νερό που εκσφενδονίζεται από ψεκαστήρα.

Κινήσεις κοφτές και κυματιστές

Αντιδράστε με όποια αυθόρμητη κίνηση σας έρχεται καθώς ακούτε τις λέξεις - ερέθισμα.

- Κοφτές κινήσεις.

α) Άλογο που κλωτσάει.

β) Ρολόι τοίχου με "κούκο".

γ) Δρυοκολάπτης.

- Κυματιστές κινήσεις.

α) Ρούχα κρεμασμένα στο σκοινί.

β) Πάνινη κούκλα.

γ) Σημαία.

Αναστοχασμός

- Γίνεται κατανοητό ότι το ζητούμενο στα θεατρικά παιχνίδια δεν είναι η ανάλυση, αλλά η συνειδητοποίηση των δυσκολιών που δημιουργούνται στην απόδοση απλών πραγμάτων. Μέσω αυτών πραγματοποιείται τόσο η σωματική έκφραση όσο και η νοητική επεξεργασία σε σχέση με το σώμα.

Κινήσεις νωχελικές και περιστροφικές

Αντιδράστε με όποια αυθόρμητη κίνηση σας έρχεται καθώς ακούτε τις λέξεις- ερέθισμα.

- Νωχελικές κινήσεις.

α) Γάτα.

β) Ψάρι.

γ) Σιρόπι που στάζει.

- Περιστροφικές, καμπυλοειδείς κινήσεις.

α) Χταπόδι.

β) Καπνός τσιγάρου.

Ένταση - Χαλάρωση

- Τα θεατρικά παιχνίδια απαιτούν μεγάλο βαθμό συγκέντρωσης. Έτσι, η σωματική χαλάρωση είναι πολύ σημαντική για την ετοιμότητα του σώματος.
- Παιχνίδι: ξαπλώνετε στο πάτωμα ανάσκελα και απομονώνετε τους μύες σας κατά ομάδες, ξεκινώντας από τα δάχτυλα των ποδιών και καταλήγοντας στο κεφάλι. Πρώτα θα σφίγγετε το μέρος και μετά θα το χαλαρώνετε. Στο τέλος, θα σφίξετε όλο το σώμα και θα το χαλαρώσετε πάλι.

Αδυναμία κίνησης

- Οι παίκτες σκορπίζουν στο δωμάτιο. Φαντάζονται μια κατάσταση στην οποία δε μπορούν να κινηθούν. Πρέπει να αντιδράσουν ανάλογα μ' αυτήν την κατάσταση, προσπαθώντας να κινηθούν αλλά χωρίς να χαθεί η ρεαλιστική απόδοση του εμποδίου.
 - α. Είστε κλεισμένοι μέσα σ' ένα μικρό κουτί. Προσπαθήστε να μικρύνετε τον όγκο σας όσο το δυνατόν περισσότερο.
 - β. Οι πατούσες σας κόλλησαν στο πάτωμα.
 - γ. Το πάτωμα είναι από πάγο, έχετε καθίσει πάνω του και έχετε κολλήσει.
 - δ. Είστε μέσα σ' ένα μπολ με ζελέ.
 - ε. Παγώσατε μέσα σ' ένα μεγάλο κομμάτι πάγου.

Παγιδευμένοι - Απελευθερωμένοι

- Οι φοιτητές γίνονται ζευγάρια. Συζητούν μεταξύ τους και επιλέγουν μία κατάσταση, στην οποία ο ένας θα είναι παγιδευμένος. Ο ένας από τους δύο αρχίζει να "παίζει" την κατάσταση και μετά ζητάει βοήθεια από τον παρτενέρ του. Εκείνος τον ακούει και αρχίζει να προσπαθεί να τον γλυτώσει.
- Ακολουθεί συζήτηση πάνω στη δράση κάθε ομάδας.

Παιχνίδι μπάλας - μαγική μπάλα

- Όλοι/ες οι φοιτητές/τριες στέκονται όρθιοι, σε κύκλο. Πετάμε ο ένας στον άλλο μια φανταστική μπάλα. Κάθε παίκτης πιάνει τη μπάλα, τη μεταμορφώνει σε μια άλλη, διαφορετικού μεγέθους, βάρους και υλικού και την πετάει σε κάποιον άλλον, αφού τον επιλέξει με τη ματιά του. Όποιος πιάνει τώρα τη μπάλα, τη δέχεται όπως είναι, αλλά πριν την ξαναπετάξει, τη μεταμορφώνει αμέσως σε μια καινούρια, διαφορετικού και πάλι μεγέθους, βάρους και υλικού. Μην ξοδεύετε χρόνο στο να σκέφτεστε πώς θα τη μεταμορφώσετε, αφήστε τον εαυτό σας να έχει μια αυθόρμητη απόφαση, της στιγμής.

Περιβάλλοντα

- Τοποθετώντας τον εαυτό μας σε ένα φανταστικό περιβάλλον, αντιδρούμε ρεαλιστικά σε σχέση με αυτό. Με αυτόν τον τρόπο βάζουμε το σώμα μας στη διαδικασία να γίνει εκφραστικό. Το ίδιο συμβαίνει και όταν βάζουμε τον εαυτό μας σε μία φανταστική κατάσταση.
- Σε αυτό το σημείο οι φοιτητές/τριες καλούνται να φανταστούν ένα οποιοδήποτε περιβάλλον σε μία έντονη κατάσταση. Έπειτα, γίνεται η δραματοποίηση του περιβάλλοντος.

Περιγραφή περιβάλλοντος

- Οι φοιτητές/τριες περιγράφουν το περιβάλλον που προηγουμένως φαντάστηκαν και δραματοποίησαν, έτσι ώστε να προκύψουν τα πρώτα συμπεράσματα.

Καθρέφτης

- Οι φοιτητές/τριες, ανά δύο, στέκονται πρόσωπο με πρόσωπο. Ο ένας είναι το είδωλο και ο άλλος είναι ο άνθρωπος που καθρεφτίζεται σε έναν φανταστικό καθρέφτη που βρίσκεται ανάμεσά τους. Το είδωλο πρέπει να αντιγράφει ακριβώς κάθε κίνηση, κάθε έκφραση στο πρόσωπο, κάθε σωματική στάση του ανθρώπου. Μπορείτε να αρχίσετε με αργές, εύκολες κινήσεις των χεριών και των ποδιών και να συνεχίσετε με πιο ειδικές κινήσεις. Δουλεύετε με συγκέντρωση και συνεργασία.

Άλλα προτεινόμενα θεατρικά παιχνίδια

- **Παιχνίδι μπάλας:** Στεκόμαστε σε κύκλο και πετάμε μια φανταστική μπάλα ο ένας στον άλλον. Πριν τη ρίξουμε πρέπει να ψάχνουμε με τη ματιά το πρόσωπο στο οποίο πρόκειται να τη ρίξουμε. Πρέπει επίσης να διατηρούμε τη "μπάλα" στο ίδιο "μέγεθος" και "βάρος". Σα να πρόκειται για αληθινή μπάλα, να μη την πετάμε πολύ δυνατά για να μη χτυπήσουμε τον απέναντι, ούτε πολύ ψηλά γιατί δε θα μπορεί να την πιάσει. Να είμαστε συγκεντρωμένοι. Να μη μιλάμε και να έχουμε τα μάτια μας και το μυαλό μας στη μπάλα και στο παιχνίδι. Προσπαθούμε να είμαστε ρεαλιστικοί και όχι αστείοι και να κάνουμε το παιχνίδι να προχωρήσει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1

Α. Θέατρο (Ιστορία, Θεωρία, Σημειολογία, Σημειωτική, Πρακτική), Θεατρική Αγωγή:

- Γραμματάς, Θεόδωρος, *Διδακτική του Θεάτρου*, Αθήνα, τυπωθήτω/Δαρδανός, 1999.
- Elam, Keir, *Η σημειωτική θεάτρου και δράματος*, μτφ. εισαγ. Καίτη Διαμαντάκου, επιμ., μτφ. Δημήτρης Τσατσούλης, σειρά: η τέχνη του θεάματος, κατεύθυνση: θεωρία θεάτρου και εικόνας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001, [Keir Elam, *The semiotics of Theatre and Drama*, 1980.]
- Hartnoll, Phyllis, *Ιστορία του Θεάτρου*, μτφ. Ρούλα Πατεράκη, Υποδομή, Αθήνα, 1980 [=Hartnoll, Phyllis, *A Concise History of the Theatre*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη: Thames & Hudson, 1968].
- Jacques, David, *Μάθηση σε ομάδες: Εγχειρίδιο για όσους συντονίζουν ομάδες ενήλικων εκπαιδευομένων*, μετ. Νίκη Φίλλιπς, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004.
- Λεκόκ, Ζακ, *Το ποιητικό σώμα, μια διδασκαλία της θεατρικής πράξης*, μετ. Έλενα Βόγλη Κοάν, Αθήνα 2005.
- Μποζίζιο, Πάολο, *Ιστορία του θεάτρου*, 2 τόμοι, μτφ.-επιμ. Ελένη Νταρακλίτσα, Αιγόκερως, Αθήνα 2006.
- Μπρουκ, Πήτερ *Η σκηνή χωρίς όρια*, χ.μετ., Εγνατία, Θεσσαλονίκη, 1976.
- Μπρουκ, Πήτερ *Η ανοιχτή πόρτα*, ΚΟΑΝ, Αθήνα, 1998.
- Μπρουκ, Πήτερ, *Ένας άλλος κόσμος*, μετ. Ελένη Καραμπέτσου, Εστία, Αθήνα, 1999.
- Παπανδρέου, Νικηφόρος, *Περί Θεάτρου*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 1989.
- Πεφάνης, Γιώργος, *Το θέατρο και τα σύμβολα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2

- Πούχνερ, Βάλτερ, *Σημειολογία του Θεάτρου*, Παϊρίδη, Αθήνα 1985.
- Τσατσούλης Δημήτρης, *Σημειολογικές προσεγγίσεις του θεατρικού φαινομένου*, Δελφίνοι ΕΠΕ, Αθήνα, 1997.
- Φέλντενκράϊς, Μος, *Συνειδητοποίηση διά μέσου της κίνησης*, μετ. Νταίζη Λιακοπούλου, Θυμάρι Αθήνα 1994.
- Auslander, Philip, *From Acting to Performance, Essays in Modernism and Postmodernism*, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 1978.
- Boal, Augusto, Adrian Jackson, *The aesthetics of the oppressed*, Routledge, Λονδίνο, 2006.
- Boal, Augusto, *Legislative Theatre: using performance to make politics*, Routledge, Λονδίνο, 1998.
- Boal, Augusto. *The rainbow of desire: the Boal method of theatre and therapy*, Routledge, Λονδίνο, 1995.
- Boal, Augusto, *Games for actors and non-actors* Routledge, Λονδίνο, 1992.
- Boal, Augusto, *Theatre of the Oppressed*, Pluto Press, Λονδίνο, 2002 [1979].
- Bosisio, Paolo, *Teatro dell' Occidente. Elementi di storia della drammaturgia e dello spettacolo teatrale*, LED, Μιλάνο, 1996 [=Bosisio, Paolo, *Teatro dell' Occidente. Elementi di storia della drammaturgia e dello spettacolo teatrale*, 2 τμ., LED, Μιλάνο, 2006].
- Brockett, Oscar G., *History of the Theatre*, Allyn and Bacon, Βοστώνη, 1987 (5^η έκδ.) [1968]].
- Chevalier, Alain, Michèle Pagnoux, René Hainaux (επιμ.), *Les Fondements du Mouvement Scénique*, Centre de Recherches et de Formation Théâtrales en Wallonie, Rumeur des Ages και Maison de Polichinelle, La Rochelle, 1993.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3

- Cohen Cruz, Mady Shutzman, *A Boal companion: dialogues on theatre and cultural politics*, Routledge, Λονδίνο, 2007 [1950].
 - Dort, Bernard «La condition sociologique de la mise en scène», στο *Théâtres: essais*, Seuil, Paris, 1986.
 - Karlson, Marvin, *Theories of the Theatre*, Cornell University Press, 1996.
 - Moussinac, Léon, *Le théâtre des origines à nos jours*, Amiot Dumont, Παρίσι, 1957.
 - Pandolfi, Vito, *Storia universale del teatro drammatico*, 2 τ., Unione tipografico-editrice torinese, Τορίνο, 1964.
 - Pavis, Patrice, *Problèmes de Sémiologie Théâtrale*, Les Presses Universitaires du Quebec, Κεμπέκ, 1976.
 - Pavis, Patrice, *Voix et images de la scène*, Presses Universitaires de Lille, Λίλλη, 1985.
 - Serpieri, Alessandro κ.ά., *Come comunica il teatro: dal testo alla scena*, Il Formichiere, Μιλάνο, 1978.
 - Styan, J. L., *Modern Drama in Theory and Practice*, 3 τ., Cambridge University Press, Καίμπριτζ 1981.
 - Wickham, Glynne *A History of the Theatre*, Phaidon, Λονδίνο, 1992.
 - Zarilli, Philip B., *Acting (Re)considered, a theoretical and practical guide*, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, 1955.
- Β. Έκφραση/Επικοινωνία, Ψυχολογία, Ανθρώπινες σχέσεις:
- Αδαλόγλου, Κ., Αυδή, Α., Λόππα, Ε., Τάνη, Δ., Τσολάκη, Χ., *Εκφραση- Εκθεση*, τεύχος Α', Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, 2002.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4

- Bateson, Birdwistell, Goffman, Jackson, Hall, Schefflen, Sigman, Watzlawick, *επικοινωνία*, επιμ. Yves Winkin, Μάγια, Αθήνα, 2000.
- Bruner, Jerome, *Πράξεις νοήματος*, επιμ. Μανώλης Τσαγκαράκης, Αλέξης Ζώτος, μτφ. Ήβη Ρόκου, Γιώργος Καλομοίρης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997 [Jerome Bruner, *Acts of meaning*].
- Feldenkrais, Moshe, *Ο ικανός εαυτός. Η απελευθέρωση της δυναμικής του σώματος και του νου: Ένας οδηγός για τον αυθορμητισμό*, μτφ. Δημήτρης Γιαννόπουλος, Θυμάρι, Αθήνα, 1996.
- Μπακιρτζής Ν., Κωνσταντίνος, *Επικοινωνία και Αγωγή*, Γ. Δαρδανός - Κ. Δαρδανός Ο.Ε. (Gutenberg), Αθήνα, 2004.
- Μπακιρτζής Ν., Κωνσταντίνος, *Η δυναμική της αλληλεπίδρασης στην επικοινωνία*, Γ. Δαρδανός - Κ. Δαρδανός Ο.Ε. (Gutenberg) Αθήνα 2003.
- Ναυρίδης, Κλήμης, *Ψυχολογία των ομάδων- Κλινική ψυχοδυναμική Προσέγγιση*, Παπαζήσης, Αθήνα, 2005.
- Σακαλάκη, Μαρία, *Ψυχολογία της επικοινωνίας*, Παπαζήση, Αθήνα 1994.
- Τσολάκης, Χρίστος, *τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική*, ραδιοφ. σταθμός 9.58 της ΕΡΤ-3 και Νησίδες, Σκόπελος, 1999.
- Watzlawick Paul, Janet Beavin Bavelas, Don D. Jackson, *Ανθρώπινη Επικοινωνία και οι επιδράσεις της στη συμπεριφορά- τα πρότυπα, οι παθολογίες και τα παράδοξα*, μετ. Ασπα Γολέμη, επιμ. Κάτια Χαραλαμπίκη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2005.
- Bateson, Gregory, «A Theory of Play and Fantasy», *Steps to an Ecology of Mind*, Jason Aronson Inc., Northvale, New Jersey και Λονδίνο, 1972.
- Goffman, Erving, *The presentation of self in Everyday Life*. Doubleday, Νέα Υόρκη, 1959.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

Γ. Θεατροπαιδαγωγική, Παιδαγωγική:

- Άλκηστις, *Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο, Προετοιμασία για τη δραματοποίηση*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1989.
- Άλκηστις, *Μαύρη αγελάδα, άσπρη αγελάδα, Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*, Τόπος, Αθήνα 2008.
- Αυδή, Αύρα, Μελίνα Χατζηγεωργίου, *Η τέχνη του Δράματος στην Εκπαίδευση: 48 προτάσεις για εργαστήρια θεατρικής αγωγής*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2007.
- Γούναρη, Παναγιώτα, Γιώργος Γρόλλιος (επιμ.), *Κριτική Παιδαγωγική, μια συλλογή κειμένων*, Gutenberg (παιδαγωγική σειρά), 2010.
- Γραμματάς, Θεόδωρος, *Θέατρο και Παιδεία*, Νηρηίδες, Αθήνα 1998.
- Δαφέρμος, Μανόλης, *Η Πολιτισμική-ιστορική θεωρία του Vygotsky. Φιλοσοφικές-ψυχολογικές-παιδαγωγικές διαστάσεις*, Ατραπός, Αθήνα 2002.
- Κατσαρίδου, Μάρθα, *Η μέθοδος της δραματοποίησης στη διδασκαλία της λογοτεχνίας*, διδακτορική διατριβή, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2011.
- Κοντογιάννη, Άλκηστις, *Το βιβλίο της δραματοποίησης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1998.
- Μακρυγιάννη, Δήμητρα, *Κόσμοι της παιδικής ηλικίας*, νήσος, Αθήνα, 2003.
- Ματσαγγούρας, Ηλίας, *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση: για το καθημερινό μάθημα, το ολόημερο σχολείο και για τα περιβαλλοντικά, τα Πολιτιστικά και Ευρωπαϊκής Συνεργασίας Προγράμματα*, Γρηγόρης, Αθήνα, 2004.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 6

- Μπακονικόλα, Χαρά, *Θέατρο και Σχολείο: ΙΙ. Η Θεατρική σχολική δημιουργία*, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Επτάλοφος, Αθήνα, 2002.
- Roehrs, H., *Το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης*, Αφ. Κυριακίδη.
- Χρυσαφίδης, Κ. *Βιωματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία: Η εφαρμογή της μεθόδου Project στο σχολείο*, Gutenberg, Αθήνα, 1994.
- Φράγκος Π., Χρήστος, *Ψυχοπαιδαγωγική. Θέματα παιδαγωγικής ψυχολογίας, παιδείας, διδακτικής και μάθησης*, Γ. Δαρδανός - Κ. Δαρδανός Ο.Ε., (Gutenberg), Αθήνα 1994.
- Bolton, Gavin, *Drama as Education, an argument for placing drama at the centre of the curriculum*, Longman, Έσσεξ, 1984.
- Freire Paulo, *Pedagogy of the Oppressed*, Continuum, Νέα Υόρκη 2002.
- Kupper, Petra, Robertson, Gwen, *The community performance reader*, Routledge, 2007.
- Needlands & Goode, *Structuring Drama Work: A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama*, Cambridge University Press, Καίμπρητζ, 2000.
- Snyders, Georges, *La joie à l' école*, PUF, Παρίσι, 1986.
- O' Tool, John, *The Process of Drama, Negotiating Art and Meaning*, Routledge, Λονδίνο 1992.
- Wagner, Betty Jane, *Dorothy Heathcote: Drama as a Learning Medium*, Heinemann, Λονδίνο, 1999.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ευαγγελία Παπαγεωργίου. «Θεατρική Αγωγή για Έκφραση και Επικοινωνία. Κινητική αντίληψη και ευαισθησία – Απελευθέρωση της σωματικής έκφρασης». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS231/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

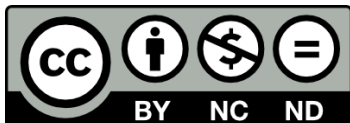
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Κερμανίδου Θεοδώρα
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό εξάμηνο 2014-2015

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

